Valiokunnan mietintö StVM 4/2015 vp─ HE 50/2015 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi takuueläkkeestä annetun lain 8 §:n, vammaisetuuksista annetun lain ja kansaneläkelain 103 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi takuueläkkeestä annetun lain 8 §:n, vammaisetuuksista annetun lain ja kansaneläkelain 103 §:n muuttamisesta (HE 50/2015 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Pasi Pajula, sosiaali- ja terveysministeriö
- matemaatikko Henri Riuttala, Kansaneläkelaitos
- etuuspäällikkö Mikko Toivanen, Kansaneläkelaitos
- toiminnanjohtaja Leila Kekkonen, Keliakialiitto ry
- professori Pekka Collin, edustaen Keliakialiitto ry:tä

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan takuueläkkeestä annettua lakia muutettavaksi siten, että takuueläkkeen määrää korotettaisiin 23 eurolla. Vammaisetuuksista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ruokavaliokorvaus poistettaisiin vammaisetuuslain mukaisista etuuksista. Lisäksi esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi sääntelyä, joka koskee Kansaneläkelaitoksen maksamien etuuksien rahoitukseen liittyvää valtion osuuden maksamista Kansaneläkelaitokselle.

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

Valmis
5.1

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Takuueläke

Valiokunta pitää erittäin myönteisenä, että huolimatta valtiontalouden vaikeasta tilanteesta hallitus esittää 23 euron korotusta takuueläkkeeseen. Korotus parantaa kaikkein pienimpien eläketulojen varassa elävien eläkkeensaajien toimeentuloa ja on siten omiaan ehkäisemään köyhyyttä.

Ruokavaliokorvaus

Vammaisetuuksista annettua lakia hallitus esittää muutettavaksi niin, että keliakiaa sairastaville maksettava 23,60 euron suuruinen ruokavaliokorvaus poistetaan. Muutoksella selkeytetään vammaisetuusjärjestelmän kokonaisuutta, koska vammaistukia ei lähtökohtaisesti myönnetä suoraan minkään sairaus- tai vammadiagnoosin perusteella. Sairaudesta aiheutuvilla kustannuksilla ei myöskään yksinään enää ole vaikutusta 16 vuotta täyttäneen vammaistuen tai eläkettä saavan hoitotuen myöntämiseen, koska etuuksien saaminen edellyttää myös toimintakyvyn heikentymistä. Ruokavaliokorvaus ei myöntämiskriteerien perusteella kuulu nykyiseen vammaisetuusjärjestelmään.

Keliakia on autoimmuunisairaus, johon ei ole lääkehoitoa, vaan keliakiaa hoidetaan noudattamalla määrättyä ruokavaliota ja välttämällä tiettyjä ruoka-aineita. Keliakiaa sairastavien tarvitsemat gluteenittomat tuotteet ovat edelleen tavanomaisia ruokatuotteita kalliimpia, vaikka gluteenittomien tuotteiden tarjonta on lisääntynyt. Kuitenkin myös esimerkiksi ruoka-aineallergiaa sairastavan ravintokustannukset voivat nousta korkeammiksi kuin allergiaa sairastamattomien. Keliakiaa tai ruoka-aineallergiaa sairastava voi rakentaa ruokavalionsa myös siten, ettei vältettäviä ruoka-aineita korvata kalliimmilla, vaan tarvittavat ravintoaineet saadaan muista ruoka-aineista. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta ei ole ongelmatonta, että yhtä sairautta sairastavat saavat korvausta ruokavalion noudattamiseksi. On myös muita sairauksia, joissa ruokavalion noudattaminen on välttämätöntä. Ruokavaliokorvaus ei ole edellyttänyt gluteenittomien tuotteiden ostamista, eli korvaus ei siltä osin rinnastu lääkekorvausjärjestelmään, jossa korvauksen saa lääkettä ostettaessa. Ruokavaliokorvaus ei ole rinnastettavissa muutoinkaan lääkekorvausjärjestelmään, joka perustuu tuotteiden hinnanvahvistukselle sekä myynnin kanavoimiselle apteekkien kautta.

Valiokunta hyväksyy hallituksen esityksen ruokavaliokorvauksen poistamisesta valtiontalouden tasapainottamiseksi tarvittavien säästöjen aikaansaamiseksi sekä edellä esitetyistä eri sairauksia sairastavien yhdenvertaisuuteen liittyvistä syistä. Valiokunta painottaa kuitenkin, että terveyden edistämisen ja sairauksien ennaltaehkäisyn kannalta on välttämätöntä, että keliakiaa sairastava noudattaa ruokavaliota, joka ei sisällä sairauden kannalta haitallisia ruoka-aineita. Keliaakikolla gluteenittomasta ruokavaliosta poikkeaminen johtaa lisääntyneeseen sairastavuuteen ja aiheuttaa kustannuksia terveydenhuollossa. Tutkimusten mukaan ruokavalion noudattaminen korreloi keliakiaa sairastavien tietämykseen keliakasta ja sairauden ymmärtämiseen. Tästä syystä ruokavaliokorvauksen poistuessa on terveydenhuollon toimin tärkeää tukea keliakiaa sairastavan omahoitoa neuvonnalla, ohjauksella ja seurannalla. Etenkin nuorten motivointi ruokavalion noudattamiseen on erityisen tärkeää, jotta voidaan vähentää hoitamattomasta sairaudesta aiheutuvia seurauksia. Omahoidolla on edelleen keskeisin merkitys haittavaikutusten ehkäisyssä ja sairauden pitämisessä oireettomana.

Valiokunta pitää tärkeänä, että keliakia edelleen huomioidaan alle 16-vuotiaiden vammaistukea myönnettäessä siten kuin Kelan ohjeistuksessa vammaisetuuksista todetaan. Keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavalla alle 16-vuotiaalla säilyy näin oikeus nykyiseen 93,28 euron suuruiseen perusvammaistukeen. Sairauden tunnistamiseen ja hoitoon kannustava käytäntö on alle 16-vuotiaiden osalta ollut voimassa jo ennen ruokavaliokorvauksen käyttöönottoa. Tästä näkökulmasta katsoen tulisi tarkastella vammaisetuuksien kehittämistä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

> *Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 50/2015 vp sisältyvät 1.—3. lakiehdotuksen.*

Helsingissä 3.11.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Sanna Lauslahti kok (osittain)
jäsen Anne Louhelainen ps
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas (osittain)
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Vesa-Matti Saarakkala ps
jäsen Annika Saarikko kesk (osittain)
jäsen Kristiina Salonen sd (osittain)
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää

Vastalause 1

Perustelut

Takuueläkkeen tasoa ei saa laskea

Hallitus esittää, että takuueläkkeeseen tehtäisiin 23 euron suuruinen korotus vuonna 2016. Korotuksen myötä takuueläkemenot nousisivat arviolta noin 30 miljoonaa euroa ja olisivat 192 miljoonaa euroa vuonna 2016. Pidämme korotusta tarpeellisena. Hallitus aikoo kuitenkin antaa takuueläkkeen tason laskea miinusmerkkiseksi painuneen kansaneläkeindeksin (-0,4 %) mukaisesti vuonna 2016. Se tarkoittaa leikkausta eläkeläisten arkiseen toimeentuloon. Mielestämme negatiivisia tarkistuksia ei pidä toteuttaa kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksiin sidottujen etuuksien kohdalla.

Tämän lisäksi hallitus aikoo jäädyttää kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksitarkistukset vuosille 2017—2019 ja jättää etuudet tälle matalammalle tasolle. Ennusteen mukaan takuueläkkeen taso laskee tänä aikana 4,7 % verrattuna siihen, että indeksimuutokset toteutettaisiin. Näin takuueläke on 11,90 euroa pienempi kuin se olisi indeksiin sidottuna vuonna 2019. Ensisijaisista etuuksista säästäminen lisää toimeentulotukiasiakkuutta, heikentää ostovoimaa ja vaikuttaa suoraan kotimaiseen kulutuskysyntään. Samaan aikaan hallitus nostaa asiakasmaksuja, leikkaa lääke- ja matkakorvauksia, heikentää palveluiden laatua ja tekee merkittävän huononnuksen eläkkeensaajien asumisen tukeen. Hallituksen takuueläkkeen saajille tarjoama parannus jää käytännössä valitettavasti tyhjän lupauksen tasolle.

Jotta hallituksen takuueläkkeen korotus hyödyttäisi eläkeläisiä täysimääräisesti, kansaneläkeindeksiä olisi vuonna 2016 sovellettava poikkeuksellisesti niin, ettei takuueläkkeen tasoa lasketa negatiivisen indeksin mukaisesti. Sama koskee muitakin kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksiin sidottuja etuuksia.

Keliakiakorvausta ei pidä lakkauttaa

Hallitus aikoo säästöjä tavoitellessaan myös lakkauttaa keliakiaa sairastavien ruokavaliokorvauksen ja siirtää sairauden hoidon kustannukset potilaiden vastuulle.

Keliakia on parantumaton autoimmuunisairaus, johon ei ole lääkehoitoa, vaan sen ainoa hoito on lääkärin määräämä tarkka gluteeniton ruokavalio. Keliakia kuuluu samaan autoimmuunisairauksien ryhmään kuin esimerkiksi MS-tauti, Crohnin tauti ja ykköstyypin diabetes. Yhteiskunta tukee näiden sairauksien hoitoa lääkekorvausten alemman tai ylemmän erityiskorvausluokan mukaisesti. Keliakiaa sairastavia ei pidä asettaa perusteettomasti eriarvoiseen asemaan muihin autoimmuunisairaisiin ja pitkäaikaissairaisiin verrattuna.

Korvauksen poistolle ei ole muita perusteita kuin valtiontalouden säästö. Säästökään ei ole selvä, sillä korvauksen poisto heikentää keliaakikkojen hoitomotivaatiota ja mahdollisuuksia noudattaa gluteenitonta ruokavaliota. Poikkeamat ruokavaliohoidossa johtavat vakavampiin terveysongelmiin, jolloin terveyspalveluiden ja sairauslomien tarve kasvaa, samoin kuin riski vakaviin lisäs-

airauksiin. Jos keliakiaa sairastavalla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia hoitaa sairauttaan, kustannukset yhteiskunnalle voivat nousta moninkertaisiksi ruokavaliokorvaukseen verrattuna.

Hallituksen esitys ruokavaliokorvauksen poistamisesta on ristiriidassa terveyttä ja hyvinvointia edistävien tavoitteiden kanssa. Siksi ruokavaliokorvaus on säilytettävä ennallaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 1. ja 3. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että 2. lakiehdotus hylätään ja

että hyväksytään yksi lausuma (**Vastalauseen lausumaehdotus**).

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee väliaikaisen lainsäädännön, jolla kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksiin sidotut etuudet eivät laske indeksin mukaisesti vuonna 2016, jotta myös takuueläkkeen korotus hyödyttäisi eläkkeen saajia täysimääräisesti.

Helsingissä 3.11.2015

Anneli Kiljunen sd
Tuula Haatainen sd
Kristiina Salonen sd
Outi Alanko-Kahiluoto vihr
Aino-Kaisa Pekonen vas

Vastalause 2

Perustelut

Takuueläke

Takuueläkelain tarkoituksena on turvata Suomessa asuvan eläkkeensaajan toimeentulo maksamalla hänelle valtion varoista eläkettä, jos hänen eläkkeensä eivät muutoin riitä kohtuulliseen toimeentuloon. Täyden takuueläkkeen saavat vain ne, joilla ei ole mitään muita eläkkeitä. Muut eläkkeet vähennetään takuueläkkeen täydestä määrästä. Takuueläkkeen määrästä säädetään takuueläkkeestä annetussa laissa (703/2010) ja takuueläke tarkistetaan ilman hakemusta vuosittain tammikuun alusta kansaneläkeindeksillä elinkustannusten nousua vastaavasti. Vuonna 2015 takuueläkelain 8 §:n mukainen takuueläkkeen määrä on 746,57 euroa kuukaudessa. Mietinnössä esitetään takuueläkettä korotettavaksi 23 euroa/kk. Takuueläkkeen korotuksessa tulisi huomioida alhainen lähtötaso ja hallituksen muiden toimien vaikutus kaikkein köyhimpien eläkeläisten talouteen. Korotuksen jälkeenkään takuueläkkeen määrä ei riitä turvaamaan eläkkeensaajan toimeentuloa takuueläkelain tarkoituksen mukaisesti, joten tarvitaan lisäkorotus.

Määrärahan 15 miljoonan euron lisäkorotuksella voitaisiin kuukausittaista takuueläkettä korottaa vielä 10 eurolla. Tämä tarkoittaisi, että takuueläkkeen määrä olisi vuonna 2016 arviolta 777 euroa. Yli 100 000 suomalaisen ostovoiman parantaminen piristäisi myös kotimaista kysyntää.

Ruokavaliokorvaus

Keliakiaa sairastavat ovat voineet hakea 1.10.2002 alkaen ruokavaliokorvausta gluteenittoman ruokavalion aiheuttamista lisäkustannuksista. Korvausta on maksettu 23,60 euroa kuukaudessa 16 vuotta täyttäneille ja sitä vanhemmille keliaakikoille. Mietinnössä ehdotetaan vammaisetuuksista annettua lakia muutettavaksi siten, että ruokavaliokorvaus poistettaisiin vammaisetuuslain mukaisista etuuksista.

Keliakia on vakava autoimmuunisairaus, jonka hoitoon myönnettävä tuki on verrattava muiden autoimmuunisairauksien hoitoon myönnettäviin tukiin. Muita autoimmuunisairauksia ovat esimerkiksi ykköstyypin diabetes, MS-tauti, nivelreuma, Sjögrenin syndrooma ja Crohnin tauti. Näiden sairauksien hoitoa yhteiskunta tukee lääkkeiden erityiskorvausoikeudella. Keliakian ainoa hoito on elinikäinen gluteeniton erityisruokavalio. Ruokavalio on siis keliaakikon lääke. Jo pienet määrät gluteenia ruokavaliossa vaurioittavat ohutsuolen limakalvoa, elimistö alkaa tuhota omia kudoksiaan ja riski sairastua muihin vakaviin sairauksiin, kuten ohutsuolen imusolmukesyöpään, osteoporoosiin, lapsettomuuteen ja masennukseen, lisääntyvät. Oireiden ja lisäsairauksien tutkimuksista ja hoidosta kertyy yhteiskunnalle nopeasti suuria lisäkustannuksia.

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan laatimien ravitsemussuositusten mukaan tavanomaiset viljavalmisteet tulee korvata gluteenittomilla vaihtoehdoilla. Tästä aiheutuu merkittäviä, jatkuvia, koko loppuiän kestäviä lisäkustannuksia.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2015 vp
Vastalause 2

Esitämme, että erityisruokavalion aiheuttamia lisäkustannuksia korvataan keliaakikoille edelleen. Ehdotukset sisältyvät Kristillisdemokraattisen eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjettiin.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 8 § muutettuna ja

että 2. lakiehdotus hylätään.

1.

Laki

takuueläkkeestä annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan takuueläkkeestä annetun lain (703/2010) 8 §:n 1 momentti seuraavasti:

8 §

Takuueläkkeen määrä

622,16Täysimääräinen takuueläke on euroa kuukaudessa.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

_____

Helsingissä 3.11.2015

Sari Tanus kd